Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 3000 м. п.

ВОЛЬНЫ СЬЦЯГ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 36.000 м. п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 7000 мк., сярод тэксту 6000 м. і на 4 стр. 5000 м., за радок пэтыту у 1 шпальт.

№ 6. Вільня, Пятніца, 7-га верасьня 1923 г. Год І.

Дбайма аб сваіх наступніках.

Яшчэ дзіця ляжыць у калысцы. а ўжо бацькі ўздыхаюць, ждуць яго ўзросту — ці хутка стане ім у падмогу. Бо стары і малы, дык як хворы ці калека, лішняя губа ў хаце — так кажа народ.

І вось не здалее гэткае пісклянё так узмацавацца, каб самому ступаць па гэтай гаротнай зямлі, як ўжо запрагаецца ў работу, каб ня быць дармаедам, лішніцай у хаце. Абарваны, балотны, галодны ад зары да зары жывець жыцьцём жывёлы і адна тая думка сядзіць у галаве, каб як зарабіць, пад'есьці, каб жыць. Яно ўжо змалку чуе найстрашнейшую бяду — голад душы і цела. Бо вось падходзе час, калі трэба вучыцца і тут выплывае зноў гэтае праклятае: калека, хворы, дармаед.

Усе хатнія дзеляцца на два варожыя лягеры; адны: „хай лепш зарабляе; з навукі хлеба есьці ня будзе; навучыцца, бацькоў адрачэцца; навука — мука". А другія: „трэба вучыцца; цяжка жыць цяпер нявучонаму; без навукі — мукі". І залежна чыя старана возьме перавагу, такая і будзе пастанова — вучыцца ці век пражыць ацямнеламу.

Але мала пастановы, важна яшчэ як кажуць хатнія справы, бо калі няма хлеба, дык тады не да навукі, як бы не хацеў вучыцца, як бы не хітраваў — нічога не дакажыш, жыцьцё мілей і памінаючы усё на сьвеце чуеш толькі, што хочаш есьці.

І так з намі, працоўнай беднатой было і ёсьць—гэта наша адвечная песня: дрэнна нам не вучыцца, але і страшна вучыцца.

Часамі сын беднаты, аднімаючы апошні кусок хлеба ад працуючай радні, зможа кончыць навукі, вырвецца ў сьвет, дастукаецца да чыну, ажэніцца з папоўнай ці шляхцянкай і ён ужо пан і качаргой носа не дастанеш, і не глядзіць нават у той бок, дзе стогне яго падняволены брат, і ён гатоў смактаць кроў народу, бараніць панскія інтарэсы. Страшны гэта праступак перад сваім народам! Ад першай ахапіўшай болі і злосьці трудна ўстрымацца, каб не пакараць такога здрадніка, крывадушнага прадажніка, каб не засячы яго, каб каменем не прыбыць, каб ня ўзрос, каб акалеў. Аднак так рабіць нельга,—хоць памсьціцца лягчэй для сэрца, але цяжэй для сумленьня. Хай запекаецца ад ненавісьці кавалкамі кроў, але агонь помсты ня трэба марнаваць на гэтых ахвяр варожай нам клясы—іх такая самая віна, як і ягоных бацькаў, якія пасылалі ў школу.

Вынавата школа, вінаваты гаспадарсцьвенны лад.

Я хачу казаць аб школе, ў якой прыходзіцца вучыць нам дзяцей, хачу казаць аб буржуазнай школе. Пануючая кляса, буржуазія і клерыкалы маюць аграмадныя шкодныя ўплывы на школу; яны сьвядома калечуць душы дзяцей, забіваючы ў іх пал да барацьбы любоў да волі. Яны заваблiваюць іх у будучым панскімі ласкамі і роскашай на цёплыя чынадральскія пасады.

У працягу ўсяго школьнага ўзросту дзіця паступова прывучаецца да паслухмянасьці, пакоры, выхоўваецца панскі слуга, папіхач, каб умеў скакаць пад панскую дудку і пагарджаў беднату. У праціўным разе, хто ідзе ад іх самапасам, хто ня хоча, каб закавалі яго і яго думкі, хто працуе за вызваленьне рабочых і сялян, той караецца астрогамі, нэндзай, паняверай, голадам.

Аднак ня гледзючы на прасьледаваньні і на тое, што панскі зьмей яшчэ многагаловы і лішня зазнаўшыйся—мы ўсёткі змагаемся за нашы правы, за лепшую долю чалавецтва і нясём горда і высока свой сьцяг. І сьцяг гэты мы павінны перадаць нашым дзецям.

Дык беражыце сваіх дзяцей ад панскіх павуковых сетак, дамагайцеся сваей роднай школы, працоўнай школы.

Пасылаючы дзяцей у школу баранеце іх ад яду буржуазнага выхаваньня, пільнуйце, каб не ўзрасла ў іх дзікая расьліна панскіх уплываў, дбайце аб іх надзеляючы роднай кніжкай, пролетарскай літэратурай. Хай дзіця з малку пачынае разумець, дзе праўда, а дзе ашуканства; разумець чаму яго бацьком цяжка жывецца, хоць яны адным цягам валочуць лямку цяжкай працы; разумець чаму ён галодны і абарваны ходзе ў школу і яму яшчэ робюцца перашкоды здабыць асьвету, а панічыкі, чысьценькія і пуцатыя езьдзяць на навукі — ім дарога ўсюды адкрыта.

Калі нашыя дзеці добра гэта ўразумеюць, ясна прадставяць сабе прычыны падзелу на бедных і багатых, дык ніякія затуманіваньні, ні пагрозы, ні зьдзекі не здалеюць яго зьвясьці са шляху барацьбы. Дзіця тады патрапіць выдзяліць ядронае зярно навукі ад другака панскага ашуканства. А як наша пакаленьне будзе сьвядомым, дык і наша праўда запануе, бо ў сьвядомасьць наша моц.

Дык у імя дабра чалавецтва трэба пільна сачыць за разьвіццём сваіх дзяцей і выгадовываць з іх вольных грамадзян Усясьветнага Саюзу Працоўных.

Р. Юргілевіч.

Ці разумеюць?

Адным з найдзіўнешых супярэчаньняў паўстаушай з мёртвых для незалежнага істнаваньня і самастойнага развіцьця—Польшчы зьяўляецца іменна... поўная залежнасьць і зьвязаннасьць яе гаспадарсьцьвеннай волі... Гэтая зьвязаннасьць акрэсьліваецца як вонкавымі таксама і ўнутранымі прычынамі.

З вонкавага боку волю гаспадарча-палітычнага самаакрэсьленьня Польшчы зьвязываюць путы ўваскрасіўшага яе Вэрсальскага трактату, зьвязывае паняволеньне Польшчы яе вызваліцелямі, ў асаблівасьці—яе залежнасьць ад Францыі.

Гэтая залежнасьць робіць Польшчу нявольніцай перамогі Францыі над Нямеччынай, з якой Польшчу зьвязываюць незаменна-карысныя гаспадарчыя сувязі, з якімі ня могуць ісьці ні ў якае параўнаньне тыя забойча-рыцарскія, „фэодальныя" адносіны — „апекі" і „ўдзячнасьці", гэтак патрэбныя і карысныя пакуль што для „сюзэрэна" пана-магната—Францыі і катастрафічна-нявыгадныя для „вассала" (падпанка) Польшчы.

Трагічна-безнадзейнай мэтай гэтага плывучага з Вэрсальскіх ставоў саюза Польшчы з Францыяй зьяўляецца, гэтак кажучы, „ваенная окупацыя гістарычнага працэсу",—паралізацыя (астаноўка) ваеннай сілай ўсіх тых гаспадарскіх працэсаў, якія — няўхібна-канешны для перамогі шкодаў і спусташэньняў вялікае вайны,—паралізацыю гэтае здаровае, гістарычна-няўпыннае волі Эўропы да самаадбудаваньня.

Няма чаго дзівіцца патым, што ня гледзячы на голасна рэклямуемую, мэту гэтага саюзу—змусіць паваленую ў вайне Нямеччыну да адбудаваньня спустошаных праз яе абшараў сярэдняй Эўропы, гэтая адбудова—як раз наадварот—адкладаецца на неакрэсьлены час...

Ад гэтая „першае вады" Вэрсальскае Эўропы ідзе лёгічны ланцуг няўхібных супярэчэньняў, які вяже па руках і па нагах усе здаровыя сілы жадаючых нармальнага жыцьця народаў.

Нядаўна адзін з разумных фінансавых аглядчыкаў газэты „Kur. Polski" пісаў:

„Фінансавае спусташэньне Нямеччыны зьяўляецца галоўным чыньнікам, адкладаючым адбудаваньне Эўропы"

Запраўды—найлепшы, прыкладны працаўнік у-ва ўсім сьвеце—немец—ставіцца ў такія варункі жыцьця, што ён ня можа працаваць, а змушаны ваяваць...

Але, як гэта ня дзіўна і гэтая бліжэйшая мэта Францыі ня можа быць дасягнута.

„Ня гледзячы на гаспадарчае спусташэньне, Нямеччына мае даволі энергіі і срэдстваў дзеля, таго, каб... пашыраць і будаваць прамысловасьць у Мэксіцы, Паўднёвай Амэрыцы, ў Расеі...."

Гэткім чынам „адбудаваньне і прамысловае ажыўленьне чужых, далёкіх абшараў — заместа „адбудаваньня Эўропы" — вось адзіны вынік стасаваньня забыўшымі розум гаспадарскі пераможцамі вадлівага „мэтада санкцыяў"...

З гэтага відаць, што гаспадарскае, творчае актыўнасьці нямецкага народу ня можа задушыць ніякая сіла,—на'т сіла пануючае ў Эўропе бяспрэчна француcкае дыктатуры... Яна толькі, як бачым, перад усім, шкодзіць сама сабе...

Можна окупаваць той ці іншы абшар, але ня можна „окупаваць" жывую творчую энэргію, жывую працоўную актыўнасьць народу... Ня можна „окупаваць няўпынны гістарычны працэс, — самую гаспадарчую эвалюцыю сьвету, — бо яны — няпераможны для ваеннае сілы...

Найяскравей за ўсіх фатальныя вынікі гэтае „окупацыі гісторыі" адбіваюцца. як заўсёды бываець, на, другарадным залежным сябры „сямы" пераможцаў", на гэтак кажучы, „бедных сваяках, вялікіх дзяржаваў, адным з якіх зьяўляецца Польшча.

І гэта — зусім зразумела, бо „паны" — дзяржавы маюць прынамся дачасна свабодную волю дачасную карысьць і бяруць сабе „львіную долю" ўсіх выгадаў палажэньня, зьядаюць усе „каштаны" што пякуцца ў гарачым яшчэ попяле пасляваеннага пажарышча... А бедным сваякам-паўпанкам прыходзіцца толькі выгрэбаць сваімі рукамі гэтыя „каштаны" з агню...

Пазбаўленая права і магчымасьці вясьці самастойную палітыку, Польшча апрача другіх арганічных відаў свайго разьвіцьця, хварэе на тое, што можна назваць „паралюшам фінансава-эканамічнае волі", паралюшам, якога ня бача і ня разумее, як гэта заўсёды бывае, трусьлівы, баючыся праўды оптымізм хворага...

Ці-ж запраўды ня дзіўна, што да таго часу ніхто ў Польшчы не запытаўся ў сябе ці ў другіх, — дзеля чаго гэта Пдльшчай робіцца, разам з Францыяй, руйнаваньне фінансава-эканамічнай сілы і здароўя Нямеччыны, гвалтоўнае абясцэненьне яе валюты,—гэтай самай нямецкай маркі, простую, неразрыўную і беспасрэдную залежнасьць ад якой польская маркі прызнаюць ўсе, без вынятку, офіцыяльныя і неофіцыяльныя фінансавыя аўторытэты Польшчы?!...

Аб гэтай залежнасьці, і ня толькі біржавой, але і гаспадарчай, гаварылі заўсёды ўсе без вынятку міністры фінансаў Польшчы... Гэтую залежнасьць польскай маркі ад нямецкай асабліва падчырківалі, нават павялічывалі, яны ўсе тады, калі трэба было зваліць з сваей галавы на нямецкую марку віну за той гвалтоўны ўпадак польскае валюты, які праўду кажучы, вызывала сама Польшча сваей дрэннай вонкавай і ўнутранай палітыкай, сваім няўмелым гаспадараваньнем у сваей дзяржаве...

Паслухайце, як выразна і пераконываючы піша аб гэтай гаспадарчай залежнасьці Польшчы ад Нямеччыны сама „Gaz, Warsz." , — спэцыяльны орган тых самых „францускіх" паўпанкау, якія цяпер дарваліся да ўлады, зруйнавалі самі сваей хіенскай пражорлівасьцяй польскую валюту і хочуць ўсю віну за гэтае зваліць на нямецкую марку, якую так сама разам з Францыяй — яны-ж і руйнуюць...

„Другой, амаль найважнейшай, прычынай спадку польскае маркі зьяўляецца каласальная катастрофа маркі нямецкай"... „Залежнасьць польскае маркі ад маркі нямецкай дагэтуль яшчэ, на жаль, зьяўляецца фактам, ня падлягаючым ніякому сумліву"...

Дзякуючы фатальным памылкам мінуўшага часу, мы вывозім дагэтуль у вельмі значным процэнце ў Нямеччыну, але ўвоз да нас ідзе галоўным чынам з краёў з высокай валютай. Ў гэткім становішчы наніжэньне нямецкае валюты абракае наш гандлёвы баланс на хістаньні і патрасеньні, якія ў свой чарод вызываюць ўпадак польскае маркі — у тым самым стасунку, у якім падае нямецкая валюта"...

Гэтак пісала самая проціў-нямецкая з усіх польскіх газэт — „урадовая" „Gaz. Warsz.", зараз-жа пасьля атрыманьня ўлады „Хіена-Пястам", вынікам чаго і зьявіўся ў значнай меры раптоўны спадак польскай валюты...

Дык няхай сабе гэтая залежнасьць у зразумелых мэтах значна павялічана, але тым бардзей тыя, хто гэтак пішыць павінны найлепш зразумець ўсю трагічна-забойчую недарэчнасьць руйнаваньня таго набыўца польскіх тавараў і яго валюты, якім зьяўляецца Нямеччына, усю фінансавую забойчасьць для Польшчы спадка вартасьці той яе валюты, якой Нямеччына расплачываецца з Польшчай, ня маючай, з прычыпы закрыцьця ўсходняе гандлёвае граніцы, амаль ніякага другога купца, апрача нямецкага. Трэба зразумець так сама і ўсю *нявыгаднасьць* для Польшчы *павышэньня* і без таго высокіх валютаў тых краёў, якія зьяўляюцца для Польшчы *прадаўцамі*, з якіх ў Польшчу ідзе *ўвоз*, прытым яшчэ і прымусовы, як пабачым далей!...

Трэба зразумэць, што для Польшчы роўна некарысны—як паніжэньне нямецкай валюты, таксама і павышэньне францускай, бо Нямеччына купляе і плаціць, а Францыя прадае і вымагае заплаты...

І ўжо зусім руйнуюча катастрафічна-забойча-нявыгодна катастрофа нямецкай валюты...катастрофа,якую сама Польшча, ў сілу сваей залежнасьці і саюзу з Францыяй сама прычыняе,—ня толькі Нямеччыне, але як кажа „Gaz. Warsz.“ і сабе самой...

Трэба дадаць яшчэ, што „дабрадзейскі“ для Польшчы Вэрсальскі трактат ня толькі не дае ёй права і магчымасьці вясьці здаровую таможанную палітыку ў адносінах да сваіх „прыяцеляў-саюзнікаў“, не дае ёй магчымасьці абараніцца ад лішняга „ўвозу“ ў яе рожных лішніх, дарагіх тавараў, прадметаў збытку“, але і не дае польскаму скарбу права аблажыць гэтыя тавары такой пошлінай, якая-б хаця крыху выраўняла шкоду ад гэтага „ўвозу“ ў край і давала больш-менш значны даход дзяржаўнаму скарбу...

Аб гэтым неяк дзіўна скромна і нявыразна гаварыў, нетактычна запытаны ў Сойме мін. фінансаў Грабскі ў сваім першым экспозэ, ў палове студня г. г., назваўшы агульную лічбу даходу „ад пошлінаў“ толькі штось каля 37 мільёнаў злотых, і дадаўшы, што павялічыць яе не дазваляюць дагавары...

З гэтага ясна, што за палітычнае вызваленьне Польшча была змушана заплаціць гаспадарчай няволяй...

І вынікі гэтае няволі, зьвязываючай яе гаспадарча-дзяржаўну волю, растуць на нашых вачах катастрафічна...

Польшча змушана разам з Францыяй руйнаваць Нямеччыну, ад якой фінансава-эканамічнага здароўя залежыць ня толькі дабрабыт, але і самае істнаваньне Польшчы.

Польшча „ланцугом вызваленьня“ змушана падтрымліваць „саюз“ з „палітычна-гаспадарчым варьятам“ Францыяй, для якой—на аўтар яе дачаснае, „ваенна-окупуючае“ ўсе здаровыя, гістарычна-канешныя, гаспадарча-адбудовываючыя працэсы ў Эўропе, руйнуючае сьвет „дыктатуры“—ўсё прыносіць ў ахвяру свой дабрабыт, а ўрешце, калі не прачхнецца ад дурману, прынясе і свае незалежнае істнаваньне...

Характэр той „помачы“, якую дае Польшчы Францыя, найлепш відны на прыкладзе тае 400-мільённае пазыкі, якая быццам *дадзена* Францыяй, але якой ніяк ня можа *адтрымаць* ў свае рукі Польшча...

Гэтая 400 міл. франкаў, якія, праскочыйшы надта легка праз Францускі Сойм, ніяк ня могуць прайсьці праз Сэнат, дадзены, як тлумачыў заспакаіваючы Палату, Пуанкарэ, зусім *не франкамі*, якія, зразумела, патрэбны самой Францыі, але...—„*ваеннымі матэр'ялам*і“,—тымі стрэльбамі і пушкамі, для якіх ў сабе ў—ва Францыі ўжо ня хапае рук, — якія павінны узяць у рукі адрываючыся ад працы польскія жаўнеры, каб забясьпечыць для Францыі волю і магчымасьць трымаць ў стане няволі і руіны Нямеччыну...

Польшчы яе сябра-саюзнік гэтым дае „ваенную моц“, тым мацней і вярней падрываючы і руйнуючы яе фінансава-эканамічную сілу, руйнуючы яе здароўе, забіваючы яе жыцьцё...

Ці ня разумеюць гэтага супярэчэньня у Польшчы?...

Трудна адказаць...

Але відаць хвароба яе сьвядомасьці волі пасунулася так далека, што, як гэта ведаюць дактары, „шчасьлівы оптымізм“ прогрэсыўнага паралюша ўжо тольку прыкрывае, асаладжаючы хвораму быт, тыя спусташэньні, якія робіць у яго мазгу хвароба...

С.

Пісьмы з Латвії.

Беларуска праца ў Латвії вядзецца ужо 3 гады і за гэты час, зразумела, зьмяніўся ня толькі грунт для працы, але павінна была зьмяніцца і сама тактыка. Пройдзена першая стадзія беларускай працы—стадзія асьведамленьня, калі ад соймавай трыбуны, да вясковага кутку прыйшлося даказываць ці ёсьць беларусы, хто яны такія: чаго яны хочуць.

Цяпер ужо каньюнктура зьмянілася такім чынам, што высоўвае нашую справу на новы шлях—мы ўжо цяпер стаімо перад магчымасьцю сапраўднай шырокай культурнай працы. Новая пазыцыя вымагае і новых мэтадаў працы. Ужо ня досіць толькі паведамляць і усьведамляць, але час, выкарыстаўшы ўсе магчымасьці, перайсьці да працы больш глыбокай,—праводзіць сярод беларусоў у Латвіі акцыю сапраўднай беларускай нацыянальна-культурнай працы.

На жаль сярод правадыроў у нацыянальным руху у Латвіі знайходзяцца яшчэ людзі, якія ніяк ня могуць перайсьці ад разсоўваньня візытных картак з дзесяткам гучных тытулаў (ўключна да Бібліі ф. Скарыны), вывесак і раклямы да сапраўднай працы, працы ўжо ня толькі пашыраючай, але і паглыбляючай беларускую нацыянальную справу, ня толькі ахопліваючай вонкавы бок, але і умацоўваючай грунт.

Для таго каб чытачы маглі лепш зразумець усю фатальную роль гэтакіх дзеячоў для беларускай справы ў Латвіі я застанаўлюся геты раз на найбольш паважнай старане нашай справы,—на школьнай працы ў Латвіі.

Калі яшчэ год таму назад, г. е. пасьля 2-х гадоў істнаваньня белар. школ у Латвіі 75% ня толькі не вяло выкладаньня на роднай мове, але нават само беларускай мовы ня ведала, калі сам былы інспэктар Бел. Школ гр. К. Езавітаў зазначаў, што 20% беларускага вучыцельства ставіцца нават варожа да беларускай справы, калі за мінуўшы год больш дзесяці школ пры агітацыі самых вучыцялёў адпалі ад Беларускага аддзелу і перайшлі ў Расейскі і інш. адзелы,—прыйходзілася усё гэтае цярпець. з гэтым мірыцца, бо ня было яшчэ мяйсцовых маладых сілаў нацыянальна сьвядомых, якія маглі-б замяніць жывых трупаў з іх сьмярдзючай, трупнай працай.

Прайшоў год, трэцьці год беларускай культурнай працы ў Латвіі, год, які даў 27 чалавек інтэлігентных, сьвядомых, дысцыплянаваных працаўнікоў (13—скончыўшых Белар. аднагадовыя Вучыц. Курсы і 14—скончыўшых Белар. Гіаназію і Летнія Вучыц. Курсы), якія маюць усе правы і даныя на тое, каб знайсьці прымяненьне сваім маладым сілам ў дарагой і блізкай ім працы сярод роднага беларускага народу,—але справа не зьмянілася, не палепшала.

Зразумела, што калі якая небудзь сацыяльная група траціць грунт пад нагамі, яна, як паміраючы, становіцца вельмі уедлівай, напружывае ўсе сілы, ужывае ўсе спосабы, каб адцягнуць свой апошні час. Гэта ёсьць агульнае зьявішча, гэта ёсьць сацыяльны закон.

І вось, частка старога вучыцельства, якое ня можа пагадзіцца з новым духам часу, якое ня ў сілах вытварыць уласнага, сваероднага, шчыра беларускага сьветагляду, якое наскрозь прапітана расейскай ідэалёгіяй, паўстала проціў моладзі, поўнай энэргіі, поўнай ахвоты да працы, моладзі, якая хоча ісьці да сялян з шчырым беларускім словам, з цьвёрдай верай ў ідэю, з чыстай душой.

Спэкулятыўнае мяркаваньне людзкога розуму і інтарэсы жывата абвесьцілі барацьбу ідэі і духу.

Гэта ня жарт, ня глум, — гэта горкая сур'ёзная праўда.

„Если меня заставят преподавать на белорусском языке, я закрою свою школу“ (прамова вуч. Хруцкага на Вучыц. зьездзе ў Дзьвінску 10/VIII) — гаворыць адна старана з пенай на вуснах.

„Калі былі беларускія спэктаклі, дэклямацыя, мова, сяляне самі гаворуць — якая пекная мова“. (Прамова вучыц. Мірановіча на Белар. Вуч. Зьездзе 10/VIII) — гаворыць другая старана з цьвёрдай верай ў справу.

І ў барацьбе цяпер перамагла першая старана, перамаглі жывыя трупы, якіх чакае труна і ўжо запалены каля яе сьвечы, гнілыя калоды часова прыціснулі маладыя пабегі.

Гэта страшны факт, гэта трагэдыя ўсяго беларускага руху ў Латвіі.

І гэтая трагэдыя адбылася не таму, што на першай старане значная большасьць, не таму што сярэдні уравень нацыянальнай сьвядомасьці беларускага вучыцельства прайходзіць ніжэй паловы, а таму, што на яе старане сіла Кіруючага воргану, таму што Кіраўнік Беларускага Аддзелу гр. С. Сахараў з яго нерашучасьцю, хістаньнем, агляданьнем ў бакі і назад ня толькі не падтрымаў моладзі, але стаў на абарону тых русо-белорусоў, якія толькі прыкінулісь беларусамі, а ласьне зьяўляюцца ворагамі ўсяго беларускага і пакінуўшы іх на мяйсцох на будучы вучэбны год, тым самым ня даў магчымасьці вучыцельства маладым нацыянальна сьвядомым сілам.

Жывыя трупы зрабіліся „panami położenia“.

Зразумела, цяжка, балюча гэтая паражэньне як моладзі, так і тым, хто ідзе разам з ёй, але яны вераць, што прыйдзе час, на руінах старога паўстане новае жыцьцё і тым хто йшоў проціў іх апошняе слова скажа гісторыя.

Вось што творыцца цяпер ў Латвіі.

На канцы мне прыпомніўся анэкдот, як адзін жыхар гораду пайшоў ў госьці на вёску. Быў ён ў мейсцовасьці першы раз. Дарога невядомая. Пайшоў дождж. Вечарэла. Надпісаў на паваротах ня было відаць. Нарэшце дайшоў ягомасьць да аднаго слупа з нейкай дошчачкай і вырашыў узьлезьці на яго, каб прачытаць надпіс. Узьлез і пабачыў:

„Толькі што пафарбована“. Так і ў нас.

Жаданьне толькі адно, каб „цѣлым и невредимым“ зьлезьці гр Сахараву з таго слупа, на які так востраумна паслалі яго, хітрэйшыя ад яго Хруцкія і ім падобныя, каб прачытаць надпіс.

„Только что покрашено въ русскій національный цвѣтъ“.

Гуль.

Дзіуныя сумлеваньня пана маршалка Ратая.

Маршалак Сойму п. Ратай адбыў рад конфэрэнцыяў з прадстаўнікамі розных соймавых клюбаў. У часе конфэрэнцыі з паслом Полякевічам пан Ратай парушыў справу, быццам, неяснасьці канстытуцыі: ці паслы пасьля зачыненьня соймавай сэсыі поўнасьцю захоўваюць свае пасольскія правы, а асабліва, ці захоўваюць сваю нятыкальнасьць, а таксама ці маюць яны права адтрымліваць пэнсыю.

Гэтыя сумлеваньні пана маршалка ў яснасьці польскай конституцыі, 21 арт. якой ясна кажа, што перыяд пасольскіх паўнамоцтваў знае толькі час ад адтрыманьня да ўтраты мандату, дзе ясна сказана, што паслы карыстаюцца з сваіх правоў „праз увесь час трываньня мандату“, — выдаюцца нам дужа дзіўнымі. Сьмела можна сказаць, што гэта скіравана проціў тых паслоў, якія стаяць у абароне працоўных і якія самі жывуць з сваей працы. Пазбавіць паслоў нятыкальнасьці ў часе вакацыяў, — гэта значыць нагогул пазбавіць іх магчымасьці свабодна выпаўняць свае пасольскія абавязкі, бо што-ж тады можа зрабіць пасол, асабліва у нас на крэсах, калі першы паліцыянт можа спыніць ягоную працу?

Што датыча пасольскай пэнсыі, дык у апошнія часы эндэцка-пястоўскія газэты ўжо выразна вядуць кампанію, каб для ашчаднасьці выдаткаў польскага дзяржаўнага скарбу, пазбавіць паслоў пэнсыі. Гэта так-сама скіравана проціў тых паслоў, якія могуць жыць толькі з сваей працы. Для абшарніка ці прамыслоўца адмовіцца ад некальніх мільёнаў у месяц нічога ня значыць, бо ён мае мільярды, на яго працуюць іншыя, да і добра зарганізаваная буржуазія заўсёды аплаціць іх працу ў сойме, скіраваную на іх карысьць. А што-ж паслы сяляне, работнікі ці працоўныя інтэлігэнты? Яны змушаны будуць шукаць сабе якой-небудзь працы, каб пражыць і зусім ня будуць мець часу выпаўняць свае пасольскія абавязкі.

Калі Хьена-пястоўскія замеры зьдзейсьняцца, тады Сойм запраўды зробіцца палатай паноў-абшарнікаў і капіталістаў і ні адзін пасол ад працоўнага народу ня зможа бараніць ягоных інтарэсаў. Буржуазія добра ведае, як пазбавіцца непажаданых ёй паслоў, і маршалак Ратай зьяўляецца верным выканаўцам яе жаданьняў.

Я.

Польшча для палякаў.

Прэзыдэнт п. Войцэхоўскі ў сваей прамове ў Любліне паміж іншым сказаў:

„Перадусім ўсё часьцей паўтараю, а таксама адчуваю патрэбу гэтага, каб заўсёды памяталі аб тым, што мы — палякі, а паляк — гэта не абы што. Аб гэтым у часе заняпаду і няволі мы забылі і сталі упадабляцца да іншых, падлізвацца да другіх, дбаць аб другіх і рабіць з Польшчы заездны дом, у якім кожны мае права гаспадарыць. За тое цяпер, калі мы адтрымалі незалежнасьць, дык гэтае **права адзінага гаспадара** мусім моцна падчыркнуць. Калі я вас да гэтага заклікаю, я, які, як гэта відаць з маей мінуўшчыны, зьяўляюся найбольш верным ідэі дэмократызму, дык раблю гэтае ў вялікім перакананьні, што **польскі гаспадар нікому крыуды ня зробіць — але пад тым варункам, што толькі ен у ней будзе гаспадарыць, што толькі ён будзе правіць. што толькі ен будзе кіраваць** (курсів *рэд. В. С.*).

Дзіўнымі нам выдаюцца гэтыя словы пана Прэзыдэнта Польскай Рэспублікі, першым абавязкам якога ёсьць стаяць на варце Польскай Констытуцыі. Але-ж з гэтых слоў, як быццам, вынікае, што толькі палякі маюць права ў заканадаўчых палатах выдаваць законы, і праводзіць іх у жыцьцё, што толькі палякі могуць займаць урадовыя пасады, але-ж гэта знаходзіцца ў супярэчнасьці з констытуцыяй, якая ня знае падзелу на грамадзян першага і другога сорту, залежна ад іх нацыяльнасьці.

Дзіўным выдаецца і дэмократызм пана Прэзыдэнта, на які ён саслаўся, бо запраўдным дэмократызм таксама ня знае гэтае розьніцы.

Падзяка.

Рэдакцыя газэты „Вольны Сьцяг“ складае шчырую падзяку Беластоцкаму пролетарыяту за зложаную на газэту ахвяру 700.000 м. ў часе мітынгу беларускага пасла Валошына і адначасна шлець таварыскае прывітаньне і пажаданьне пабеды ў барацьбе з буржуазіяў.

Палітычныя падзеі.

Землетрасеньне у Японіі.

Разьмеры катастрофы, ахвярай якое стала Японія страшэнны. Землетрасеньне ня спыняецца, прычыняючы новыя зьніштажэньні. Пажар у Токіо яшчэ не патушаны. Шмат вулканаў праяўляе дзейнасьць. Гарады Токіо, Іокагама, Фукагава, Сонібако, Токорасава, Кандо, Хондзо, Шыповая, Атомі, Готэмба і Хаконе поўнасьцю, альбо часткова зьнішчаны. Шмат людзей загінула. Як заяўляюць бачыўшыя на свае вочы сьведкі дамы ў Токіо валіліся, як картачныя домікі. Што ўцалела ад землетрасеньня, тое стало ахвяраю агню і марскіх хваляў. Землетрасеньне распачалося каля паўдня і цягнулася з пярэрвамі аж да заходу сонца і па разьмерам зьнішчэньня зьяўляецца найвялікшым у гісторыі. У адным Токіо зруйнавана каля 350.000 дамоў і загінула больш як 300.000 людзей; ахвяры ў людзях аблічаюць каля 3.000.000 чалавек. Шмат людзей загінула ў абваліўшыхся тунэлях; мост заваліўся ў той час, калі на ім было тысячы народу, уцякаўшага ў горы. Заваліўся таксама маяк ў Токійскім заліве, што робіць немагчымым плаваньне караблёў. У Токіо распачаліся забурэньні з прычыны распачаўшагася голаду.

ПОЛЬШЧА.

4-га верасьня ў палацы Прэзыдыуму Рады Міністраў адбылася прэсовая нарада, на якую ўрад запрасіў толькі прадстаўнікаў тых часопісей, якія пад-

трымоўваюць урад. Нарада закончылася раскошным абедам, які выдаў урад для прыхільных журналістаў. Вітас ў сваей прамове нападаў на опозыцыйную прэсу. Абгаварываючы дзейнасьць міністра ўнутраных спраў, старшыня міністраў зазначыў, што ўрад цэніць свабоду друку, але прымушаны будзе „doprowadzić do przytomności“ опозыцыйную прэсу праз новы закон аб прэсе. Гэты закон будзе праведзены абавязкова. Гаворачы аб дарагоўлі старшыня тлумачыў патрэбвасьць вывозу збожа заграніцу, ня гледзячы на тое, што ў краі істнуе недахват хлеба. З прычыны таго, што адзін хадэцкі рэдактар указаў на магчымасьць голаду ў Пазнаншчыне, Вітас заявіў, што ўрад „не дапусьціць да выступленьняў на вуліцу і прамоваў да натаўпу“. Вынікі нарады трымаюцца ў сакрэце.

НЯМЕЧЧЫНА.

Канцлер Штрэзэман у прамове, сказанай ў Штутгардзе прадставіў цяжкае гаспадарчае палажэньне Нямеччыны выкліканае тым, што Нямеччына пазбаўлена прамысловых абшараў Надрэніі і Рурскага басэйну. Імкненьнем загранічнай палітыкі Нямеччыны павінна быць вярнуць сваю сувэрэннасьць на гэтых абшарах і гэтая мэта павінна быць зьдзейсьнена цаною найбольбых матэрыянальных цяжараў. Абгаварываючы апошнюю бэльгійскую ноту, канцлер заявіў, што ўрад Нямеччыны гатоў распачаць перагаворы ў справе палітычных гарантыяў, якіх жадае Францыя.

У Баварыі адбыліся фашыстоўска-нацыяналістычныя маніфэстацыі, выразіўшыяся ў наладжаньні так званага „Нямецкага дня“, на які прыбылі паміж іншымі ген. Людэндорф, Эшэрых, князь Оскар Прускі, князь Кобурскі і інш. У часе маніфэстацыі дашло да стычкі з камуністамі.

Социялістычныя газэты ў Баварыі друкуюць адозву да партыйных таварышаў, з усяе Нямеччыны, ў якой заяўляюць, што настаў час вялікае небясьпекі, бо падгатаўляюцца выпадкі, якія пагражаюць істнаваньню рэспубліканскага ладу.

Грэка-Італьянскі конфлікт.

Рада Лігі Нацыяў разглядала грэка-італьянскі конфлікт. Італьянскі дэлегат Саладра запротэставаў процiў права Лігі Нацыяў умешывацца ў гэтую справу. Англьскій дэлегат Робэрт Сэсыль лічыць італьянскі пункт гледжаньня памылковым.

Грэцкі ўрад у адказ на ноту Рады амбасадораў заявіў, што ён згаджаецца прыняць усялякую пастанову Рады амбасадораў. Італьянскі ўрад офіцыяльна паведаміў, што Ліга Нацыяў ня мае права разрашаць грэка-італьянскай споркі.

У Афінах адбыліся антыітальянскія дэмонстрацыі.

ІТАЛІЯ.

Панаваньне фашыстаў у Італіі відаць цабра далося ў знакі, бо газэты ўсё часьцей прыносяць весткі аб забойствах паасобных фашыстаў. Не даюць спакою ім і заграніцай. У Парыжы на днях адзін фашыст забіты, як думаюць, італьянскімі работнікамі.

На паседжаньні Рады Міністраў Мусоліні сказаў прамову, у якой заявіў, што Італія ня можа згодзіцца на разгляд грэко-італьянскага конфлікта праз Лігу Нацыяў і калі Ліга будзе настаіваць на гэтым, дык Італія зусім выйдзе з складу сяброў Лігі Нацыяў.

Ліга Нацыяў.

У аўторак адчынена Трэцяе паседжаньне Агульнага Сабраньня Лігі Нацыяў. Старшынёю сабраньня выбраны Дэлля Торыэнта.

З газэт.

Опозыцыя проці Лігі Нацыяў.

„Kurjer Polski“ надрукаваў вельмі цікавую гутарку свайго корэспандэнта з паслом Лыпацэвічам, які езьдзіў у Копэнгагу разам з другімі прадстаўнікамі польскага парляментарызму на XXI конфэрэнцыю Міжпарляманцкае Уніі. Апавяданьне п. Лыпацэвіча— нязвычайна цікавае і характэрнае і мае вялікую вагу, як паказчык адносін парлямантаў блізу ўсяго сьвету да „правадырства“ ў Эўропе Францыі і агульнага нездаваленьня працай урадаў, што маюць сваіх прадстаўнікоў у Лізе Нацыяў.

На конфэрэнцыі было каля 700 асоб з 30 гаспадарстваў.

„Гэта, як-ніяк, а абшырнае поле дзеля абмену думкамі і ўплываньня на пагляды, з чаго вельмі добра і скарысталі прадстаўнікі дзяржаў, што лічаць сябе пакрыўджанымі. Асабліва жаліліся немцы на сваё „цяжкое палажэньне“, — аднак, ў вельмі памяркоўных і тактоўных выражэньнях. За імі йшлі угры (вэнгры), баўгары, аўстрыякі, наракаючы на прыгнечаньне паваенными трактатамі і стараючыся падкапацца пад іх у імя найсьвяцейшых лёзунгаў гуманітарызму і пацыфізму. Увесь гэты фальшывы (—ведама, з пагляду палякоў, як саюзьнікаў Францыі!—Р э д.) лірызм меў на мэце здабыць сымпатыі нэўтральных народаў, як скандынаваў, галяндцаў, гішпанцаў, ды такіх волатаў, як англічане, італьянцы, японцы. На лаву абвінавачаных стараліся пасадзіць Францыю і тыя дзяржавы, што йдуць поруч з ёй. Але Францыя ня любіць ролі вінавайцы, дык прыслала ўсяго толькі двух дэлегатаў, гэтак сама, як і Бэльгія.

Асьцярожна, прыкрываючыся пацыфісцкімі лёзунгамі, правядзіліся такія дамаганьні, як „палягшэньне“ трактатаў, „дапамога“ Нямеччыне ў выпаўненьні забавязаньняў, вывад акупацыйных войск з Руры і г. д.

Паміж іншым, конфэрэнцыя прыняла важныя пастановы аб раззбраеньні, якіх п. Лыпацэвіч, наагул, абураны няўдачай Францыі і яе прыяцеляў, не падае, кажучы толькі, што польскія папраўкі былі адкінуты, бо за іх пададзена было ўсяго 17 галасоў—на 700 прысутных. Як відаць, галасовалі за іх самі палякі, ды іх афіцыяльныя прыяцелі французы і бэльгійцы. І хоць польскі пасол адзначае, што пастановы конфэрэнцыі ня маюць прымусовага значэньня, хоць Міжыпарляманцкая Унія ня можа канкураваць з Лігай Нацыяў, ўсё-ж рэзалюцыі канфэрэнцыі

„прадстаўляюць выражэньне паглядаў людзей паважных з чысьленых гаспадарстваў, і нехта можа выкарыстаць іх дзеля сваіх мэт.

Гэты „нехта“ — вядомы: Нямеччына. І конфэрэнцыя паказала, што, ня гледзячы на ўсе праступкі нямецкіх кайзэраў перад людзкасьцяй, маральная павага прыгнечанае няміласэрна французамі Нямеччыны ўсё больш і больш узрастае ў культурным сьвеце. Наадварот, павага пераможцы—Францыі—ўсьцяж абніжаецца.... А разам з тым абніжацца і павага Лігі Нацыяў, створанай пад верхаводзтвам французаў на грунце вэрсальскага трактату.

З Польскага Сойму.

Маршалак Сойму п. Ратай адбыў нараду з старшынёю Беларускага Пасольскага Клюбу паслом Б. Тарашкевічам ў справе соймавых працаў асеньняй сэсыі. Маршалак таксама адбыў нарады ў гэтай справе з прадстаўнікамі Клюбаў P. P. S. і жыдоўскага.

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Канфіската. Кніжка Сулімы „Што такое „Wyzwolenie“ з беларускага пункту гледжаньня“ 4-га верасьня сканфіскавана па загаду камісара ўраду гор. Вільні.

Сход сяброў Белар. Грам. Сабраньня. 4-га верасня адбыўся сход сяброў Белар. Грам. Сабр., на якім адбыліся давыбары да рады Старшынь і прыняцьце новых сяброў.

Беларуская друкарня. Ксяндзы беларусы купілі недаўна ў Вільні друкарню (машыны і шрыфт).

Ці паможа? Прэзыдент гор. Вільні мае замер арганізаваць Камітэт барацьбы з дарагоўляў і спэкуляцыяй.

Мітынг пасла Валошына. 12-га верасьня ў гор. Саколка пасол Валошын ладзіць мітынг.

Вольга Арсеньнева.

3-га дня г. м., ў Вільні, памёрла ад сухот вучаніца восьмае клясы Віленск. Беларуск. Гімн. Вольгачка Арсеньнева, родная сястра нашае пясьняркі Натальлі Арсеньневай. Прыціснутая горам радня нябожчыцы, разам з моладзьдзю, дырэктарам і настаўнікамі гімназіі і знаёмымі грамадзянамі, ў вялікім суме й жалю, занесьлі 4-га дня г. м. дарагую нябожчыцу на вечны спачынак на праваслаўны могільнік, што пры Ашмянскім тракце.

Сьветлай памяці Вольгачка Арсеньнева была вельмі здольная ў навуках і прост ідэальная па натуры.

Весткі з вёскі.

М. Хацэнчыцы, Вялейскага пав.

28 жніўня ў нас быў вялікі кірмаш. Пагода была цёплая і ясная, народу было даволі. Прыехаў і наш пасол Сымон Ракміхайлоўскі. Пасьля набажэнства пасол стаў на сялянскі воз, каб расказаць людзям аб працы нашых паслаў у Сойме. Народ зацікавіўся і ўсе цеснай грамадой абкружылі свайго выбраньніка. Пасол перш азнаёміў народ, якія партыі ёсьць у Сойме і чаго яны дамагаюцца, расказаў, як нашым паслам трудна змагацца з польскімі панамі. Закрануў і нашае няшчасьце асадніцтва, гаварыў аб патрэбе сваей роднай беларускай школы.

Народ прыхільна слухаў пасла, цікавіўся, хто гэта такі, скуль ён тутка, што так сьмела кажа праўду аб нашай нядолі, бо народ наш надта запужаны; жывём пры самай граніцы; надта паліцыі многа панагнана і шпікоў, вось і сёньня ў суседняй вёсцы невядома за што арыштавалі 50 чалавек.

Пасля прамовы пасол раздаў беларускія газэты, якіх на жаль было малавата. Сяляне абступілі пасла з рознымі пытаньнямі: у каго сенажаць засталася заграніцаю, каго палякі выганяюць з сваей уласнай зямлі, каму не даюць абыватэльства і шмат іншых скаргаў. Пасол выслухаў усе жалабы і абяцаў, чым можна дапамагчы.

Вось, каб часьцей да нас прыежджалі нашыя паслы, дых іншы дух быў-бы і ў нашым народзе. Але дзякаваць і за гэта, сяляне ўсе вельмі здаволены; быццам сонца зазьяла і ў нашым цёмным кутку, нават нашы мястэчковыя інтэлігенты, якія лічаць сябе палякамі, таксама здаволены, кажучы: „Poseł prawdę mówił“.

Селянін Р.

Пружанскі павет.

Эх, жыцьцё, жыцьцё! проста такі пісаць ня хочацца. Адна толькі непраглядная цемра грубая лаянка, ды іншыя бясчынствы пануюць у нашым павеце. Запраўды, як-жа можа быць іначай? Школ, тым больш родных, беларускіх школ, нідзе няма, хіба за выняткам аднае ў Пружанах, дзе для польскіх панаў ды асаднікаў стала патрэбнай навет гімназія.

Той, хто выпісывае ў нас беларускія газэты, чамусьці адтрымлівае іх дужа неакуратна. Затае нашыя бабы разносяць гэткія пачуткі, што проста не даеш веры. Кажуць, што ксёнзд З Пружан надта палохаецца, каб ізноў не сталася рэвалюцыя, а разам з ёй комуна. Аб беларускай працы няможа быць і гутаркі. Як толькі знайдзецце сьвядомы беларус, дык зараз-жа яму яма і гатова. Гэтак напр. арыштавалі і пасадзілі ў вастрог няўчым ня віннаўнага гр. Суботу, за ягоную шчырую працу, чэснасьць ручаліся аднак нічага не памагло. Ведама, праз пару месяцаў яго выпусьцілі не знайшоўшы віны.

А вось яшчэ напрыклад гэткае здарэньне. Быў у нас набор рэкрутаў. Разумеецца, каму гэта ахвота служыць, але нічога не парадзіш! Вось наша вясковая моладзь, па прыкаду яшчэ мінулых гадоў, узяўшы гармонік пайшла па Пружанах пяючы свае беларускія прыпеўкі.

Аж адкуль не вазьміся наш „царок“ рэвіровы, як закрычыць, як пачне лаяць хамамі і іншымі абражаючымі славамі (Гэта значыцца, каб не пяялі).

„Tutaj psia krew nie wieś, a miasto“!...

Аднак хлопцы крыху адыйшоўшы ізноў запяялі. Тады ён падбегшы прычапіўся да аднаго з іх і пачаў біць.

Таварышы ўступіліся за свайго з крыкам: „як толькі ісьці служыць у польскае войска, дык не пытаецеся, а як запяяць родрую песьню, дык няможна“... але канец ведамы. Падбегшая паліцыя арыштавала некалькі асоб, а рэшту разагнала.

Ды ці-ж гэта ўсе факты? Іх можна было-б пазьбіраць дзесяткамі, сотнямі.

Пружанец.

З Новагрудку.

Беларускай Гімназіі.

Занятні разпачнуцца 10 верасьня. У Гімназіі сёлета ўжо ў першых чытырох клясах выкладаньне будзе вясьціся ў беларускай мове. Гімназія прырода-матэматычнага тыпу, але ў ёй выкладаецца і неабавязковая для вучашчыхся лацінская мова. Месьціцца Гімназія ў тым, што й леташні, але адрэмантаваным на нова памяшчэньні па Вялікім рынку; набыта значная частка новых вучэбных прыладаў. Замест п. Данілевіча, які выкладаў матэматыку ў старэйшых клясах і які ў цяперашнем годзе пакінуў Гімназію, перайшоўшы некуды ў польскую дзяржаўную, запрошаны п. Мілоў,

скончыўмы матэматычны факультэт Казанскага унівэрсітэту.

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

З Менску.

К пераводу дзелаводзтва Н. К. Земляробства на беларускую мову.

Калегія Народнага Камісарыяту Земляробства пастанавіла ў працягу 2 месяцаў перавесьці дзелаводзтва на беларускую мову.

Экскурсанты НК Земляробства.

Народны Камісарыят Земляробства Беларусі пастанавіў выдаць на адпраўку экскурсантаў на с.-г. выстаўку ў ліку 340 чал. 1360 таварных рублёў.

Драм. Студыя Бел. Дзярж. Тэатру.

Пададзена больш 100 заяваў. Ёсьць некалькі прыехаўшых з вёсак, жадаючых папасьці ў студыю. З гэтага відаць зацікаўленасьць бел. жыхарства справай мастацтва.

Бяларуцкай вол., Менскага п.

Аграмадная народная гаспадарка Відагоршч раскінулася на прыгожай глебе Бяларуцкай воласьці.

Сад у некалькі дзес., сажалкі і ўючыяся істужкай яловыя прысады. Усё гэта надае гаспадарцы прыгожасьць і цікавасьць.

У гэтакім прыгодным кутку можна ўзяцца за праўдзівае разьвіцьцё і будоўлю тэй культурна-народнай гаспадаркі, якую будуе сацыялістычная дзяржава.

Для болей культурнага вядзеньня гаспадаркі нядаўна спусьцілі возера, каторае будуць ачышчаць, пасьля чаго будуць пускаць і заводзіць лепшы сорт рыбы, а дзеля гэтага пачалі будаваць масты і грэблі.

Асьветная справа стаіць вельмі дрэнна— нават за ўвесь час істнаваньня гаспадаркі ня было школы. Маладыя рабочыя, а таксама і дзеці рабочых астаюцца няграматнымі. Гэта трэба лічыць найвялікшым недахватам у гаспадарцы.

Становішча пасеваў ня дрэннае. Жыта выглядае здавальняюча і нават лепшае за сялянскае.

Становішча вясковых пасеваў, як, напрыклад, бульбы крыху горшае, але затое ў добрым становішчы аўсы і добра выглядаюць агароды.

Шкоднікаў пакуль што не прыкмячаецца.

У адносінах да траў трэба сказаць, што сёлета добры ўраджай канюшыны. Сенажаць трохі горшая і аддадзена сялянам на трацяк. Травы ўбраны да дажджоў, як сенажаць, таксама і канюшына.

Агромны сад, які займае каля 5-цёх дзесяцін сёлета ня дасьць вялікай выручкі. Яблыням многа пашкодзіў холад, а таксама чэрві, каторыя аб'елі цьвет.

Уся гаспадарка, якая мае 116 дзесяцін ворнай зямлі, апрацоўваецца 10—12 канямі пры 9 пастаянных работніках.

Пры гаспадарцы ёсьць яшчэ машынаправік. Пры яго дапамозе вядзецца малацьба, мліва і рэзка сечкі.

З боку батракоў-рабочых ніколі ня чуваць скаргі і нездавальненяў як на адміністрацыю, так і на загадчыка. Матаряльная забясьпека здавальняючая. Усе батракі маюць кароў, гадуюць сьвіней, куры, сеюць частку зямлі і маюць добрыя агароды.

Пайкі атрымоўваюць нармальна за выключэньнем апошняга месяца ліпня і палавіны жніўня, з прычыны звычайнага недахвату хлеба ў гаспадарцы.

Цяпер ўжо з 15 жніўня рабочыя ўсе сілы прылажылі на тое, каб здабыць новага хлеба з поля.

Гэта гаспадарка яшчэ мае скураны завод, каторы ідзе з вялікай пасьпешнасьцю і прыносіць гаспадарцы вялікую карысьць.

Усе рабочыя гаспадаркі — гэта старыя землеробы, здольныя да працы на полі.

9 чалавек здольны апрацовываць 116 дзес. лепш, як пры пану 16—17 чал.

Гэта шчырасьць да працы і спайка паміж сабой нашых рабочых сьведчыць аб тым, як можа ісьці праца ў нашых калектыўных гаспадарках.

Допісы.

Беларусы у Амэрыцы.

Беларуская агітацыя ў Чыкаго.

(Ад нашага карэспандэнта).

Беларуская грамадзкая дзеяльнасьць па арганізацыі беларусаў у Амэрыцы вядзецца энэргічна. 4-го жніўня ў районе Кедзі Эвеню, дзе знаходзіцца значны лік беларусаў, працуючых у „майпах" (ліцейных заводах) адбыўся сход, на якім пастаноўлена адкрыць першы аддзел Беларускага Народнага Таварыства, а на 18 жніўня прадназначаны Сход на Фулертон эв. Пасьля акцыя перанясецца на Саўт Чыкаго. З гэтуль перакінецца на ўвесь штат Іллінайс і сумежныя з ім другія штаты. Нагул цяпер справа беларуская ў Чыкаго пастаўлена добра. Народ да вызваленьня сваіх братоў у далекай і дарагой Беларусі адносіцца прыхільна і многія пачынаюць актыўна працаваць у гэтым напрамку. Сіла беларускіх праціўнікоў што раз уменшываецца і не за гарамі ўжо той час, калі ўся тутэйшая калёнія будзе аднэй магутнай беларускай сілай.

Новыя беларускія працаўнікі.

Актыўные рады беларускіх працаўнікоў павялічваюцца новымі энэргічнымі сіламі. У Чыкаго на верх жыцьця выплылі за сваю выдатную працу на дабро Беларускага Народу такія асобы: Ф. Міхайлоўскі (брат вядомага нашага пасла) М. Лукашэвіч, І. Жукаў, Велічка, Власен, Ліхойга, Шарабалько і Рамановіч.

Усячына.

Газэта на 6-ці мовах.

Цэнтральны Камітэт саюза радавых Соцыялістычных Рэспублік пастановіў выдаваць урадовы „Весьнік на 6-ці мовах: расейскай, украінскай, беларускай, турэцка-татарскай, армянскай і грузінскай. „Весьнік" будзэ пршым часопісам, у якім будуць выключна друкавацца урадовыя настановы і абвесткі.

Курс на грошы.

Варшава 5 Верасьня.

(Офіцыяльна).

Даляры	249.000
Нямецкая марка	0,0125
Фунты штэрл.	1.146.000
Франкі франц.	14.100
Франкі бэльгійск.	—
10 руб. золатам	1.470000
Польскі злоты	—

Сэкрэтарыяты Беларускага Пасольскага Клюбу.

1) **Вільня**, Віленская вул. 12, кв. 6.
2) **Ліда**, I I Слабодка 8.
3) **м. Глыбокае**, Дзісьненскага пав. вул. Сенкевіча 46.
4) **Жодзішкі**, Сьвянцянскага павету кс. Годлеускі.
5) **Навагрудак**, Вялікі Рынак 14.
6) **Нясьвіж**, Альбянская 28.
7) **Столбцы**, Шпітальная 22.
8) **Бельск**, Замкавая вул. 3, кв, 1
9) **м. Саколка**, Горадзенская вул. 34.
10) **м. Кляшчэлі**, Бельскага павету.
11) **м. Крынкі**, Горадзен. павету, Горадзенская вул. 34.
12) **Беласток**, Вуліца кс. Буткевіча, 16.

Беларускі Пасольскі Клюб, Варшава, Вейская вул. Сойм.

Паведамленьне.

Гэтым даводзім да ведама ўсім нашым падпішчыкам, што газэта „Вольны Сьцяг" мае пастаянны аддзел „Юрыдычных парад".

Розныя запытаньні з апісаньнем справы просім прысылаць на адрэс Рэдакцыі (Wilno, Wileńska 12—6). Адказы і парады будуць друкавацца ў газэце дарма.

Рэдакцыя.

Рэдактар-Выдавец **Я. Лагіновіч.**

Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.